

EĞİTİM KURUMLARINDA ETKİLİ OKUL VE OKUL İKLİMİ KONULARININ KURAMSAL BAĞLAMDA AÇIKLANMASI

EXPLANATION OF EFFECTIVE SCHOOL AND SCHOOL CLIMATE ISSUES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE THEORETICAL CONTEXT

Mehmet Emin ASLAN

Öğretmen/Okul Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı, eminhocam.com@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0000-0145

Mehmet Faruk GÜNDÜZ

Öğretmen/Müdür Yardımcısı, Milli Eğitim Bakanlığı, mfg700@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4691-4006

Aydın ASLAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, a.a47@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1972-4845

Hasan AY

Öğretmen/Okul Müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı, hasanay_81@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9296-0022

Özgür SAÇINALP

Öğretmen/Müdür Yardımcısı, Milli Eğitim Bakanlığı, osfb8307@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6738-0170

Ali PEKDEMİR

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ali_pekdemir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0881-5090

ÖZET

Eğitim kalitesini artırma ve geliştirme arayışı, şüphesiz araştırmacıları etkili okulları belirlemeye ve okul etkililiğini incelemeye motive eder. Verimlilik kavramı ve arayışı “etkili okul” hareketi olarak eğitim kurumlarına yansımıştır. Etkili okul hareketi tüm dünyaya yayılım gösteren bir durumdur. Yapılan araştırmalar etkili okul hareketini sürdüren okulların diğer okullardan daha başarılı olabileceği gerçeğini ortaya çıkardığı gibi başarı oranı düşük başka bir ifade ile istenilen başarı düzeyine erişmeyen okulların etkili okul olmadıkları ortaya çıkarmıştır. Ayrıca araştırmalar etkili okul faaliyetlerinin okul iklimi üzerinde etkili olduğunu ortaya çıkardığı söylenebilir.

Okul atmosferi olarak isimlendirilen okul iklimi, okuldaki insan ilişkilerine odaklanmaktadır. Okul iklimi, onu oluşturan bireylerin algıları şeklinde ifade edilmektedir. Okul iklimi, okulun fiziksel yapısını, okuldaki bireylerin duygularını, okulu oluşturan üyeler ve ziyaretçilerin okula girerken neler hissettiklerini kapsamaktadır. Genel olarak okul iklimi, öğretmen-öğrenci ilişkisi ve öğrenciler arası akran ilişkilerinin niteliği, eğitim-öğretimden beklentileri, öğrenmenin desteklenmesini, öğrencilerin okula bağlılık derecesini, öğrencinin okul ortamında hissettiği güvene ve okul çevresinin fiziksel özelliklerini içermektedir.

Yapılan araştırmada etkili okul ve okul iklimi hakkında kuramsal bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda etkili okul ve okul iklimi ile ilgili alanyazın incelenerek erişilen bilgiler raporlaştırılmıştır. Yapılan araştırmada kuramsal çerçevesi sunulan etkili okul ve okul iklimi konularının öğretmenlere, yöneticilere ve lisansüstü eğitim yapan öğrencilere bütüncül bir çerçeve sunarak, yapılan araştırmadan yararlanmaları beklenmektedir.

Yapılan araştırmada sonuç olarak okulların etkililiği ve okullarda oluşan iklimin öğrenme için gerekli olduğu, gerek öğrenci gerek öğretmen gerekse de okul yöneticilerinin etkili bir okul ve pozitif bir okul iklimi oluşumu için sorumluluklarının olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Okulla ilgili paydaşların sorumluluklarını yerine getirmesi ve öğrenme ortamlarının iyileşmesi için gayret göstermeleri eğitimin amaçlarına ulaşmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Okul, Etkili Okul, İklim, Okul İklimi

ABSTRACT

The quest to improve and improve the quality of education undoubtedly motivates researchers to identify effective schools and examine school effectiveness. The concept of efficiency and its pursuit were reflected in educational

institutions as an "effective school" movement. The effective school movement is a worldwide phenomenon. Researches have revealed the fact that schools that maintain the effective school movement can be more successful than other schools, and also revealed that schools with low success rates, in other words, schools that do not reach the desired level of success are not effective schools. In addition, it can be said that researches reveal that effective school activities are effective on school climate.

School climate, also called school atmosphere, focuses on human relations at school. School climate is expressed as the perceptions of the individuals who make it up. The school climate includes the physical structure of the school, the emotions of the individuals in the school, the members of the school and how the visitors feel when entering the school. In general, school climate includes teacher-student relationship and the quality of peer relations between students, expectations from education, support for learning, the degree of students' commitment to school, the confidence that students feel in the school environment, and the physical characteristics of the school environment.

In this research, it is aimed to give theoretical information about effective school and school climate. For this purpose, the information obtained by examining the literature on effective school and school climate has been reported. It is expected that the effective school and school climate issues, whose theoretical framework is presented in the research, will benefit from the research by presenting a holistic framework to teachers, administrators and postgraduate students.

As a result of the research, it is concluded that the effectiveness of schools and the climate formed in schools are necessary for learning, and that both students, teachers and school administrators have responsibilities for an effective school and a positive school climate. It can be said that the school-related stakeholders' fulfillment of their responsibilities and their efforts to improve the learning environments will contribute to the achievement of education's goals.

Keywords: School, Effective School, Climate, School Climate

1.GİRİŞ

Okullar, tüm öğrenciler için hem mevcut hem de gelecekteki yaşamında önemli bir yere sahip kurumlardır. Bu durum eğitimin daha nitelikli bir hale nasıl gelebileceği konusunda arayış içindeki araştırmacıları okul etkililiği konusunda araştırma yapmaya yöneltmiştir (Balcı, 2011). Bazı okulları diğerlerine göre daha başarılı olarak görülmesi, başarı ve başarısız kabul edilen okullardaki farklılıkların ya da başarıya götüren faktörlerin araştırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu araştırmalar sonunda elde edilen bulgular, okulların daha nitelikli hale getirilmesi için gerekli adımları göstermiştir (Şişman, 2011). İlk olarak okulun bulunduğu çevre ve ailelerin sosyoekonomik durumunun öğrencilerin başarıları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak bazı araştırmacılar okul dışı faktörler yerine okul dinamiklerinin öğrencilerin başarısında daha etkili bir faktör olduğunu savunmuşlardır. Örneğin Hayneman ve Loxley (1983), yaptıkları araştırmada, düşük gelir düzeyine sahip gelişmekte olan ülkelerde, öğrenci başarısında okul içi faktörlerin okul dışı faktörlerden daha etkili olduğunu vurgulamıştır.

Bu bağlamda okul etkililiği, okul dışı faktörleri göz ardı ederek öğretmenlerin tüm öğrencilerin öğrenebileceği ile ilgili yüksek beklentiye sahip olmaları ve tüm öğrencilerin yüksek başarı gösterebileceği inancı üzerinde şekillenmektedir. Etkili okullar, başarılı olmak isteyen tüm öğrenciler için farklı alternatifler sunan ve onların temel becerileri kazanmasını destekleyen okullardır (Balcı, 1993; Binbaşoğlu, 1993). Tüm öğrencilerin her alanda gelişimini ve öğrenmesin destekleyen etkili okullarla ilgili araştırmalar, okuldaki açık hedeflerin, aile ve toplumla işbirliğinin, etkili öğretim liderliğinin, olumlu bir okul ikliminin, değerlendirmenin ve öğretmen eğitiminin (Levine ve Lezotte, 1990; Lezotte, 1989) dikkat edilmesi gereken faktörler olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu noktada okul iklimi etkili okulları belirleyen etmenlerden biri olarak ele alınmıştır ancak olumlu bir okul iklimi, etkili okulları belirleyen tüm faktörlerin işlevsellik göstermesinde rol sahibidir.

Okuldaki kişiler ve gruplar arasındaki ilişkilerle belirlenen okul iklimi (Bursalıoğlu, 2010), etkili bir öğrenme ve öğretme ortamının oluşmasında ve teşvik edilmesinde etkilidir. Çünkü etkili bir eğitim ortamı ancak öğretmenlerin yaptıkları işten doyum sağlamalarına ve istekle çalışmalarına bağlıdır. Eğer bir okulda olumlu bir iklim varsa öğretmenler ve yöneticiler akademik faaliyetlere önem verir, saygı ve adalet ön plandadır, öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler arasındaki ilişkiler

yakın ve samimidir ve ebeveyn desteği tüm okul için önemlidir (Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010). Öğretmenler birlikte çalışmadıklarında, okulun amaçları için çaba göstermediklerinde, okulun bir parçası olmaktan ya da yönetimden memnun olmadıklarında okulun etkili bir şekilde işlevini yerine getirmesi mümkün değildir (Topçu, 1998). Taymaz (2009), açık ve sağlıklı iklime sahip okullarda amaçların ve politikaların okulda bulunan herkesçe benimsendiğini, yöneticilerin işlerini yaparken çok az hata yaptığını, öğretmenlerin kendi aralarında ve yöneticilerle ilişkilerinin yakın ve samimi olduğunu belirtmiştir. İletişimin böylesine iyi olduğu bir ortam ise öğretmenlerin güdülenmesine ve okula bağlılık hissetmesine, okulları ile gurur duymalarına, morallerinin yüksek olmasına yol açar. Böyle bir ortamda da sadece çalışanlar değil büyük oranda öğrenciler ve ailelerde etkilenir.

Okul etkililiğini temel alan araştırmalar değerlendirildiğinde, benzer sonuçlara erişildiği ifade edilebilir. Yapılan araştırma bağlamında benzer olan sonuçlar arasında okuldaki durumun yani iklimin başka bir ifade ile atmosferin öğrenci başarısında temel belirleyici olmasıdır (Sivri, 2019). Belirlenen bu sonuç okul ikliminin etkili okul ile ilişkili olduğunu ve etkili okul için bir gereklilik olduğunu ön plana çıkartmaktadır. Nitekim bu çıkarım yapılan araştırmada okul etkililiğinin okul iklimi bağlamında incelenmesini doğurmuştur.

Okul içerisinde etkili bir öğrenme-öğretme iklimi oluşturmak okulun önemli fonksiyonlarından birisidir. Ayrıca okullarda etkili bir öğrenme-öğretme iklimi oluşması, öğrenme ve öğretme süreçlerini teşvik edici bir atmosferi de beraberinde getirir (Şişman, 2004). Bu ortamın oluşmasında okul iklimini etkili olduğu söylenebilir. Çünkü okul ikliminin durumu, çalışanlar arasındaki ilişkilerde belirleyici bir rol üstlendiği kadar, vazifelerin ve sorumlulukların yapılmasında, örgütün belirlenen hedeflere erişmesine etki etmektedir (Taymaz, 2015). Pozitif bir okul atmosferinin olduğu eğitim kurumlarında, öğrenci ve öğretmenlerin öğrenme-öğretme faaliyetleri ile meşgul olma zamanları arttığı gibi, akademik yönden çalışmalar yapmalarına da önem verildiğine rastlanılmaktadır. Ayrıca okul ikliminin olumlu olması, okulun temel paydaşları olan öğrenci ve öğretmenler arasındaki ilişkilere yansıdığı gibi okulun diğer paydaşlarına da yansır (Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010). Bu yansıma okulun etkili bir örgüt olması ile devam eder. İfade edilen durumlardan dolayı okul ikliminin okullar için önemi ve okul etkililiğindeki katkısı göz önünde bulundurularak yapılan çalışma kuramsal çerçevede planlanmış ve yürütülmüştür.

Sonuç olarak bir okulun en önemli amaçlarından biri tüm öğrenciler için etkili olmaktır. Bunun sağlanabilmesi ise ancak olumlu bir okul ikliminin varlığıyla mümkündür. Okuldaki yöneticiler ve öğretmenler okulun politikasını benimsemediğinde, açık ve net bir iletişim kurmadığında, yakın ilişkiler geliştirmediğinde ve öğrencilerin başarısı için çabalamadığında etkili bir okuldan söz etmek mümkün değildir. Öğretmenlerin başarılı olması ve okula olan bağlılıkları bir okulun etkili ve başarılı olabilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Öğretmenlerin başarılı olabilmesi ise çalıştıkları ortamdan duydukları memnuniyetle yakından ilişkilidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmada, etkili okul ve etkili bir okulun temeli sayılabilecek okul iklimi hakkında kurumsal bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. Alan yazının incelenmesi sonucunda ilk olarak etkili bir okulun tanımı yapılmış, temel kavramlar, etkili okulların özellikleri, boyutları ve modelleri açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci olarak, okul iklimi, okul ikliminin türleri ve öğeleri kuramsal bilgiler ışığında ele alınmıştır. Ayrıca hem okul etkililiği hem de okul iklimi ile ilgili yapılan araştırmalar raporlanarak sunulmuştur

1.2. Okul Etkililiği ve İlgili Kavramlar

Etkinlik, Scheerens'a (1989; akt. Şişman, 2020) göre, mümkün olduğunca düşük maliyetle azami sonuçlara ulaşma olarak tanımlanır. Etkinlik, bir sonuca erişme ya da bir hedefi yapabileme

olarak tarif edilmektedir. Başka bir tarife göre ise etkinlik, örgütler yönünden sahip olunan kaynakların kullanımı ile alakalı olarak ele alınarak mevcut kaynaklarda israfa yol açmadan neticeye erişme biçiminde tarif edilir.

Bilgi toplumunun rekabetçi piyasa şartlarında tüm örgütler verimlilik konusunu göz önünde bulundurmalı ve örgütlerinde verimliliği belirli seviyede tutmaya çalışmalıdır. Verimlilik birey ve örgüt düzeyinden başlayıp milli, ekonomik ve sosyolojik kalkınma için de uzun vadede önem taşımaktadır. Verimlilik aynı zamanda örgütlerin başarı kistası olarak da karşımıza çıkmaktadır (Erdem, 2005: 21). Çeşitli kaynaklarda verimliliğin birçok tanımı yapılmıştır. Makro düzeyde verimlilik, üretim araçlarının finansal etkinliklerin bir bütünü olarak ölçülmesi; mikro düzeyde ise örgütte üretime katkı sağlayan bir etmen olarak birime düşen üretimin ölçülmesi ve belirli periyodlara göre elde edilen sonuçların birbirleriyle karşılaştırılmasıdır. Verimlilik, girdiler ile çıktılar arasındaki ilişkiyi gösteren, israftan uzak, kaynakları iyi bir biçimde kullanarak üretim faaliyetleri gerçekleştirmek anlamına gelmektedir. Verimlilik, çok fazla çalışmaktan ziyade etkili çalışmayı, doğru olan işleri doğru şekilde ve ekonomik olarak yerine getirmeyi amaçlar. Sonuç olarak verimli bir örgüt eldeki kaynakları en etkili şekilde kullanarak en çok hizmet ve ürün üretimini sağlamaktır (Erdem, 2005; Yükücü ve Atağan, 2009).

Etkililik, etkinlik ve verimlilik kavramlarının açıklanmasının ardından bu kavramların işlerlik ve anlam kazandığı örgüt ve okul kavramları üzerinde durmak yerinde görülmektedir. Örgüt, örgütsel ve bireysel amaçların gerçekleştirilmesine yönelik bir araya gelmiş insanlarla bu amaçlara yönelik sağlanan diğer kaynakların oluşturduğu fiziksel, sosyal ve beşeri yapılar olarak tanımlanmaktadır. Örgütler, belirli oranlarda içerisinde yer aldığı toplumun değer yargılarını, inançlarını, felsefelerini, birikimlerini, alışkanlıklarını, beklentilerini, normlarını ve davranışlarını paylaşan dinamik sistemlerdir (Şimşek, 2011). Her örgütün belirli bir amacı vardır. Eğitim örgütlerinin amacı da istenilen niteliklerdeki insan sayısını arttırmak, onları beklentileri doğrultusunda doyuma ulaştırmak, bu işlemleri yaparken de ekonomik davranmaktır. Bütün bunların yapılabilmesi iyi bir yönetim anlayışına ve nitelikli yöneticilere bağlıdır (Ada ve Küçükali, 2009). Eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği örgütler okullardır.

1.3. Etkili Okulların Özellikleri

Etkili okulların sahip olmuş olduğu özellikle konusunda alanyazında çeşitli görüşler vardır. Bu konuda ortak bir anlayışın olmadığı söylenebilir. Fakat temelde ileri sürülen görüşler, araştırmacı bazında okulların etkili olması için gerekli olan özellikleri açıkça belirtmektedir. Bu konuda ileri sürülen görüşlerden biri Alanoğlu'na (2014) aittir. Alanoğlu (2014) net bir şekilde tespit edilmiş amaçları gerçekleştiren, okul kültürünün öğrenmeye müsait hale getiren, öğrenme için uygun bir çevre oluşturabilen, okulun kaynaklarını verimli ve etkin bir şekilde kullanma kabiliyetini gösterebilen ve akademik yönden başarı gösterebilen okulları etkili okulların özelliklerine sahiptir şeklinde ifade etmiştir.

Etkili okulların özellikleri hakkında Schlechty (2014; akt. Uğurlu, Beycioğlu ve Abdurrezzak, 2018) de görüş bildirmiştir. Schlechty, okulların öğrencilere ilerleyen hayatlarında gereksinim duydukları veya duyacakları bilgi ve ediniyi kazandırmanın yanında öğrencilerin öğrenme açısından daha iyi şartları oluşturabilecek kurumlar olması gerektiğine vurgu yapmıştır. İfade edilen durumların okulların etkililiğinin yüksek olması için gerekli olduğu özellikle Schlechty tarafından vurgulanmıştır.

Etkili okulların özellikleri hakkında Edmonds (1982; akt. Küçük, 2020) da çeşitli görüşler bildirmiştir. Edmonds eğitim-öğretim süreci hakkında amaçlarını açıkça ortaya koyan, sistematik değerlendirme süreçlerine uygun hareket eden, herkesin öğrenebileceği beklentisinin egemen olduğu, güven açısından pozitif bir iklimin olduğu ve öğrenme-öğretme sürecinde niteliğe ve kaliteye değer veren lider konumundaki yöneticilere sahip okulların etkili okul özelliklerini gösterdiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak etkili farklı araştırmacılar tarafından farklı özellikleri barındıran okullar olarak tanımlansa da, belirtilen görüşlerin tamamında öğrenme sürecinin başarısının hâkim olduğu söylenebilir. Bir okul etkili bir okul olmak istiyorsa veya etkili bir okul olarak değerlendirilecekse öğrenme-öğretme sürecinin sonucundaki başarısına bakmak gerektiği söylenebilir.

1.4. Etkili Okulun Boyutları

Etkili okulun boyutlarına ilişkin alanyazında ulaşılan bilgiler doğrultusunda beş boyutla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu boyutlar arasında “öğretmen, öğrenci, okul çevresi ve veliler, okul iklimi ve kültürü, okul ortamı ve eğitim-öğretim süreci” yer almaktadır.

1.4.1. Öğretmen

Etkili, demokratik ve ideal öğretmenin birçok değişkeni vardır. Etkili öğretmenden beklenen eğitim öğretime getirdiği nitelik ve ona yüklenen rollerdir. Bu anlamda etkili öğretmenin rolleri şöyle sıralanmıştır (Can, 2004):

- Öğrencisine hayatın kendisini öğreten bir öğretici,
- Öğrencisine belirli bilgi edindirecek ve bilgi birikimine katkı sunacak bir eğitici,
- Okul, aile ve çevre ilişkisini gerçekleştirerek tamamlayan bir bütünleştirici,
- Öğrencisini sosyal hayata hazırlayan bir yetiştirici olmalıdır.

Etkili okulla ilgili yapılan araştırmaların ortak bulgularından biri de etkili okulların öğretim işlevine vurgu yapılmasıdır. Okulun başka okullardan farklı yaparak değer kazandığı konu ne derecede öğretebildiğidir. Okulun esas işi olan öğretim süreci öğretmen denetiminde sınıfta gerçekleşmektedir. Öğretmenden beklenen öğrencilerin öğrenmelerine önemli derecede katkı sağlamasıdır. Araştırma bulgularına göre okulda etkili öğretimi sağlayan en temel unsurlar öğretmen ve öğrencidir. Sınıfın kalabalıklığı, eğitim ve öğretim stratejileri ve diğer fiziksel olanaklar etkili öğretimin gerçekleşmesinde ikinci derece öneme sahiptir (Balcı, 1993).

1.4.2. Öğrenci

Etkili okulun alt boyutlarından birisi de öğrencidir. Etkili okul fikrinde hâkim olan inanç, okulların öğrencilerinde farklılıklar ortaya koyabileceği ve bu farklılıkların düşüncelere ve uygulamaya yansımalarıdır. Etkili okullar öğrencilerinin başarısını en üst düzeye çıkarmak için gerekli fiziksel koşulları sağlar, aynı zamanda eğitim-öğretim araç ve gereçlerini ve okulun tüm kaynaklarını, etkili biçimde kullanırlar. Etkili okullarda öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal açıdan gelişmelerine olanak sağlayan bir ortam hazırlanır (Özdemir, 2000; akt. Helvacı ve Aydoğan, 2011).

Etkili okullarda öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konularda kararlara katılmaları sağlanır ve öğrenciler kendi başarıları konusunda yüksek beklentiler içindedirler. Etkili okullarda öğrenciler (Şişman, 1996):

- Öğrenciler, okul ve sınıf ortamında kubaşık öğrenmeye dayalı öğrenme anlayışına sahiptirler,
- Gerektiğinde sorumluluk üstlenme arzuları yüksektir,
- Okul ile işbirliği içerisinde ilerlerler.
- Sorumluluk bilinçleri gelişmiş olduğu için başarıları genelde yüksektir.
- Mevcut durumları ile alakalı düzenli dönütler alırlar, böylelikle bireysel olarak geliştirilmeye gereksinim duyulan konular hakkında farkındalıkları artar.

1.4.3. Okul çevresi

Okul çevresi eğitim-öğretim süreçleri için şüphesiz önemli bir etkileşim kaynağıdır. Okul çevresinden ayrı düşünülemediği için etkili bir okul için de okul çevresi önem taşımaktadır. Bu yüzden etkili okulların boyutları arasında okul çevresinin yer aldığı söylenebilir. Okul toplumsal açık bir sistem olduğundan çevresinden aldığı girdileri işleyerek tekrar çıktı olarak çevreye verir. Örgütlerin entropiye uğramamaları bakımından çevrelerinde yaşanan değişimlere adaptasyonları önem taşımaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde okullarında sosyal yönden çevre şartlarına adaptasyon için kendilerini yapılandırmaları bir gereklilik haline gelmektedir (Yıldırım, 2013).

1.4.4. Okul iklimi ve kültürü

Okul kültürü, okul toplumunu oluşturan paydaşların paylaştıkları normlar, değerler, inançlar, beklentiler, adetler ve etkileşimler bütünüdür. Yukarıda bahsi geçen okul örgütünü etkileyen tüm etmenler okul kültürüne de etki eder. Toplumsal açık sistemler olan okulların kendilerine özgü bir kültür ve iklimleri vardır. Kültür, zamanla gelişip derinleşmekte ve okulun davranışsal düzenlemelerine etki etmektedir. Okullarda biz duygusunun gelişmesi tüm paydaşların okul kültürü aracılığıyla okullarına bağlandıkları derecede gelişir. Kültürel değerleriyle ve davranışlarıyla benimsenen okullarda okul ikliminin iyileştirilmesinin de alt yapısı hazırlanmış olur. Yaşanabilir bir okul iklimi oluşturmak için okuldaki tüm çalışanların birbirlerini mutlu eden bir tavırda hareket etmeleri, iyi ilişkiler içinde bulunmaları ve eğitim öğretimi birlikte geliştirmekten haz duymaları gerekir. Ancak bu şekilde okul paydaşlarının mutlu ve umutlu bireylerden oluştuğundan söz edilebilir (Can, 2004).

Örgüt iklimi etkili okulu oluşturan önemli etkenlerden bir diğeridir. İnsanlar çocukluk yaşlarından itibaren kreş ve anaokullarından başlayıp iş yaşamlarına kadar çeşitli örgütlerin birer parçası olmuşlardır. Sosyal bilimlerde alanında araştırma yapan birçok bilim insanı, sosyolojik gereksinimlerin yerine getirilmesi için tanımlanan hedeflere ulaşmak amacıyla birlikte çalışan bireylerden oluşan sistem ve örgütlerin kişiliği olarak adlandırılan örgüt iklimi konusunu çalışmıştır. Örgüt iklimi gerek bireylerin davranışları üzerinde etkili olan koşullar gerekse bireylerin farklı durumlar karşısında gösterdikleri tepkiler olarak tanımlanmıştır (Şenel ve Buluç, 2016).

1.4.5. Eğitim-öğretim süreci

Etkili okulun boyutlarından biride eğitim-öğretim sürecidir. Okullarda eğitim-öğretim süreci bakanlı tarafından hazırlan öğretim programları doğrultusunda gerçekleşmektedir. Öğretim programları eğitim-öğretim süreci için çerçeve oluşturarak okulların bu çerçevede eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmelerini sağlar. Bu durum öğretim programlarının okullar için kılavuz rolünün olduğu şeklinde de değerlendirilebilir.

Şenel (2015) öğretim programlarını eğitim-öğretim sürecinin rehberi olarak nitelendirmiştir. Okulda belirlenen hedeflere erişmek, öğrenmenin ne düzeyde, ne şekilde, nasıl yapılacağından öğretim programları bahseder. Aynı zamanda öğretim programları yukarıda belirtildiği gibi öğretmenleri kılavuzu olarak eğitim-öğretim sürecinde etkin olarak bulunmaktadır (Şenel, 2015).

1.5. Etkili Okul Modelleri

Şişman (2020) etkili okul modellerini amaç, kaynak-girdi, süreç, doyum, yasallık, örgütsel öğrenme, etkisizlik ve toplam kalite yönetimi modeli olarak sıralamıştır. Bu modeller ile ilgili olarak çeşitli bilgiler aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

1.5.1. Amaç Modeli

Okulların verimliliği ya da okul etkililiğine yönelik pek çok araştırmada sıklıkla kullanılan diğer bir ifadeyle başarının ölçülmesi için amaç modeli geleneksel bir model kabul edilmektedir (Cheng, 1996; Atış, 2020). Amaç modeli bağlamında, bütün örgütler kuruldukları anda belirlenen amaçları doğrultusunda faaliyetlerde bulunmaktadırlar ve bu amaçlar ulaşılabildiği seviyede etkili kabul edilmektedir (Balcı, 2014). Okulların etkililiğini değerlendirme amaç modeli en fazla kullanılan modeldir (Yalçın, 2019).

Okul etkililiğini ölçme faaliyetlerinde, okulun temel amaçlarının kullanılabilir olması için açık, net, değişmeyen, ölçmeye uygun ve bütün paydaşlar tarafından benzer şekilde anlayıp yorumladığı şekilde olmaları gerekmektedir. Bir başka ifadeyle bütün amaçların tanımlanabilir, anlaşılır ve ulaşılabılır olması gerekmektedir (Şişman, 2020).

1.5.2. Kaynak-girdi modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan kaynak-girdi modeline göre etkili bir okul olmanın önemli kriterleri arasında kaynak-girdi oluşturabilme kabiliyeti yer almaktadır. Kaynak-girdi modelinde, okulun ekonomik yönden mevcut kaynaklarını verimli bir şekilde kullanması veya kullanmamasının okul etkililiğine etki ettiği görüşü hâkimdir (Balcı, 2014; Şişman, 2020). Bu modelde okulların kendilerine sunulan kaynakları veya girdi olarak nitelendirilebilecek kaynakları edinme durumu ve edindiği kaynakları maksimum düzeyde etkin olarak kullanabildiği sürece, etkili okul olarak nitelendirilecekleri ifade edilebilir.

Okullara sunulan kaynaklar sınırlı ve değerli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, var olan kaynakların eşit bir şekilde ihtiyaçlar doğrultusunda dağıtılması okul etkililiği için önem taşımaktadır (Yıldırım, 2015). Aksi takdirde var olan kaynaklar israf edilirse ve okulun ihtiyaçlarının önem sırasına göre kullanılmadığında, okulun kaynak konusunda etkililiği kaybolabilir (Balcı, 2014). Sonuç olarak okulun ekonomik yönden kaynaklarının okul etkililiği için kullanılması önem taşıdığı söylenbilir. Ayrıca da okulun önemli kaynakları arasında yer alan akademik ve ahlaki yönden iyi durumda olan öğrencileridir. Bu kaynakların etkili bir şekilde okulda kullanılması, okulun etkililiğini arttırabileceği gibi okulun çeşitli yönlerden başarı durumunu da olumlu yönde etkileyebilir.

1.5.3. Süreç modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan kaynak-girdi modeline göre okulda yapılan eğitim-öğretim sürecine ve yönetsel süreçlere okul etkililiği kapsamında önem verilmektedir (Balcı, 2014). Süreç modelinde eğitimsel araçlara odaklanılmaktadır. Ayrıca bu modelde okul ve sınıf içi eğitimsel süreçlerin takip edilmesi neticesinde erişilen bulgulara göre okulun etkili olma durumuna karar verilmektedir. Okul ve sınıf içerisinde süreç modeline göre okulun etkililiği için takip edilen süreçler arasında liderlik, karar alma, katılım, planlama, iletişim, eşgüdüm, etkileşim, okul iklimi, öğrenme-öğretme yöntemleri, adaptasyon, sınıf yönetimi ve öğretim stratejileri yer almaktadır (Şişman, 2020).

1.5.4. Doyum modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan doyum modeline göre etkili okul, okulun tüm paydaşlarının okulda yapılan öğrenme-öğretim faaliyetleri neticesinde edinmiş oldukları doyumun seviyesine göre belirlenir (Sevimli, 2015). Doyum modeline göre okulun tüm paydaşlarının okul tarafından aynı anda, aynı düzeyde doyuma ulaşması zor bir durumdur. Paydaşlar arasında ilişkinin

açık ve net bir biçimde bilinmemesi ve bazı okul paydaşlarının ihmal edilmesi, doyum modelinin negatif yönleri olarak kabul görülebilir (Balcı, 2014).

1.5.5. Yasallık modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan yasallık modeline göre toplumun gereksinimlerini karşılayan, okul çevresinin desteğini alabilen ve hesap verebilir okulların etkili okullar olabileceğine vurgu yapılmıştır. Bu modelinin kullanımı, okulların sürdürülebilirliğini sağlama veya okulların ortadan kalkmasının çevre koşullarına göre kararlaştırıldığı ortamlarda yararlı olması beklenmektedir (Cheng, 1996; Akt. Şenel, 2015). Ayrıca bu modele göre etkili okulların, paydaşlarının gereksinimlerini karşılayabilmeleri, başarı durumlarının artması ve rekabet içerisinde oldukları ile rekabet edebilir durumda olmaları ile olanaklıdır (Tarhan, 2008).

1.5.6. Örgütsel öğrenme modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan doyum modeline göre etkili okulun temel ölçütü olarak öğrenme davranışlarına odaklanılması gelmektedir. Okullar esnek ve sürekli hareket eden dinamik yapıdaki örgütler olduğundan (Abdurrezzak, 2015) süreç içerisindeki öğrenme faaliyetleri önem taşıdığı söylenebilir.

Okul çevresinde yaşanan olumlu yöndeki gelişmeleri öğrenerek faaliyetlerini devam ettiren okullar, öğrenme faaliyetlerini de öğrencilere adapte ederek etkili okul süreçlerini sürdürmeye çalışırlar. Etkili okul olmanın önemli bir ölçütü olarakta okulların, okul çevresine entegrasyonu öğrenebilmesi ve okul çevresinin gelişiminde ne düzeyde etkili olabilmesidir (Şişman, 2020).

1.5.7. Etkisizlik modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan etkisizlik modeline göre okul işleyişinde yaşanan aksaklık, eksiklikler ve yetersizliklere etkili okul kapsamında odaklanılmaktadır. Bu çerçevede tespit edilen okulun zayıf taraflarının okul işlevleri ile ilişkisi üzerine yoğunlaşmaktadır (Küçük, 2020). Bu ilişkinin kapalı olması engeller oluşturabilir (Balcı, 2014). Etkili okul modelleri arasında yer alan etkisizlik modeli özet olarak etkili okulun olumsuz tarafları ile ilgilenmekte olduğu söylenebilir. Bu modelde okulların etkili okul olma yolundaki eksikliklerinin bulunmamasını sağlamaktır (Şişman, 2020).

1.5.8. Toplam kalite yönetimi modeli

Etkili okul modelleri arasında yer alan toplam kalite yönetimi modeline göre etkili okul olmak için okulun tüm olanakları ile kaliteyi yoğunlaşması temel dayanak olarak alınır. Bu modelde bir okul kendisinden beklenenleri yaparken paydaşlarını sürece iştirak ettirebiliyorsa, okulun sorumluluklarını paydaşlara eşit olarak bölüştürebiliyorsa, okul içi ve dışındaki paydaşların beklenti ve gereksinimlerini karşılayabiliyorsa, etkili olduğuna vurgu yapmaktadır (Balcı, 2014). Özetle toplam kalite yönetim modeline göre etkili okul paydaşlarının okuldaki faaliyetlerin kalitesi için tüm paydaşların beklenti ve ihtiyaçlarının okulca karşılanma durumuna odaklandığı söylenebilir.

1.6. Okul İklimi

Alanyazında “*okul atmosferi*” kavramı ile aynı anlama gelecek şekilde okul iklimi kavramı ile karşılaşılmaktadır. Farklı şekilde ifade edilmelerine rağmen okul atmosferi ve okul iklimi genel itibari ile okulda yaşanan ilişkilere odaklanmaktadır (Kurt ve Çalık, 2010). Okul ikliminin alanyazında birçok tanımı bulunmaktadır. Bu konuda yapılan tanımlar arasında “onu oluşturan bireylerin algıları” (Uğurlu Eren, 2019), okulun fiziki açıdan yapısını, okulu oluşturan üyeler ve

onların hisleri ile okula gelen ziyaretçilerin okula girerken hissettiği duyguları içermektedir (Schein, 2010; akt. Ördek İnceoğlu, 2020).

Okul ikliminin oluşmasında rol oynayan en önemli etkenlerden birisi, yönetici tutum ve davranışlarıdır. Çünkü yöneticiler, kişiler arası etkileşimin niteliğini değiştirebilecek bir konuma sahiptirler. Bunun yanı sıra okulda görev yapan öğretmenler, eğitici olmayan diğer elemanlar ve okul örgütünün hammadde olan öğrenciler de okul ikliminin oluşmasında rol oynayan bireylerdir (Topçu, 2019).

1.7. Okul İkliminin Türleri

Hoy ve Clover (1986; akt. Dağ, 2020) okul iklimini dört şekilde kategorize etmektedir. Bunlar aşağıda başlıklar altında verilmiştir.

1.7.1. Açık iklim

Bu iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimleri ile okulun paydaşları arasında pozitif bir hava bulunmaktadır. Bu hava öğrenciler ile öğretmenler arasındaki ilişkilerin samimiyetine, dürüstlüğüne ve sürekliliğine de olumlu manada etki etmektedir. Ayrıca açık iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimleri öğretmenlere karşı rehberlik edici bir tavır içerisine girmekte ve onların işlerini kolaylaştırma yönünde çaba sarfetmektedir. Bunlara ek olarak açık iklimin hâkim olduğu okullarda öğretmenler kendi aralarında saygıya dayalı bir ilişki içerisinde ve birbirlerini sosyal açıdan desteklemektedirler (Hoy, 2003).

1.7.2. İlgili iklim

Bu iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimleri ile öğretmenler arasındaki iletişim ve etkileşim iyi durumdadır. Bu durum öğretmenlerin kendi içerisinde de geçerlidir. Öğretmenler gerek sosyal gerekse de sosyal yönden birbirlerine yardım etmekte ve birbirlerini desteklemektedirler. Bütün bu olumlu davranışlar öğretmenlerin okul ve sınıf içi performansına pozitif olarak yansımaktadır (Hoy ve Clover, 1986; Hoy vd., 1991; akt. Dağ, 2020). Yaşanan pozitif durum okul içerisinde ana tema olan öğrencilerinde, akademik ve sosyal başarılarına olumlu manada yansıtacağı söylenebilir.

1.7.3. İlgisiz iklim

Bu iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimleri liderlik kabiliyetlerini kullanmakta ve okulda görevli kişilere karşı kolaylaştırıcı bir tutum sergilemektedirler. Bürokratik işlerle okul çalışanlarının işlerini zorlaştırmadığı için kişilerin uzman oldukları işlere saygı göstermektedir. İlgisiz iklimin hâkim olduğu okullarda öğretmenler arasındaki iletişim ve ilişki zayıf olduğu gibi, öğretmenler isteksizler ve motivasyonları düşük seviyelerdedir (Hoy ve Miskel, 2012).

1.7.4. Kapalı iklim

Bu iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimlerinin öğrencileri ve öğretmenleri ile ilişkileri yapay olduğu için okul durağan bir görünüm gösterir. Samimi ilişkinin olmadığı bu tür iklimin hâkim olduğu okullarda ilişkiler iyi durumda değildir. Başka bir ifade ile ilişkiler çok zayıftır (Lunenburg ve Ornstein, 2013). İlgisizlik okul çalışanlarının tamamının temel özelliğidir.

Bu iklimin hâkim olduğu okullarda okul yönetimleri otoriter bir yönetim şeklini benimsediği için öğretmenlerin gereksinimlerine karşısında ilgisiz tavırlar sergilerler. Benzer davranışı yani okulda yaşananlara ilgisiz olma davranışını öğretmenler ve diğer okul çalışanları da sergiler. Okul

yönetimleri ve öğretmenlerin bu tür davranışları, çalışanların yaptıkları göreve istemsiz yaklaşımlarına ve saygı düzeyi düşük ilişkilere sev eder (Hoy vd., 1991; akt. Dağ, 2020).

1.8. Okul İklimini Oluşturan Ögeler

Okul iklimini etkileyen ve okul ikliminden etkilenen birçok öge bulunmaktadır. Bu ögeler arasında yöneticiler, öğretmenler, okul personeli, çocuklar ve aileler yer almaktadır (Kurt ve Çalık, 2010). Bu ögeler aşağıda sırası ile anlatılmıştır.

1.8.1. Yöneticiler

Eğitim kurumlarında güven ve huzur içerisinde görev yapılacak bir ortamın oluşturulmasında okul yöneticilerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Okul yöneticileri için bu rol, aynı zamanda bir görev olarak nitelendirilebilir. Okul yöneticilerinin sahip oldukları yönetim becerilerinin yanında liderlik özelliklerini gerekli yerde ve zamanda gerektiği kadar kullanması, okul içerisinde etkin ve etkili bir öğrenme-öğretme ortamının oluşmasında, öğrenci ve öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin artırılmasında, yaşanan veya yaşanabilecek problemlerin çözümlenmesine katkı sağlayabilir (Akman, 2010). Okul iklimini oluşmasında öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve okulun diğer paydaşları etkili olmasına rağmen, okul yöneticisi okul ikliminin pozitif bir biçimde sürdürülebilmesinde ve sayılan paydaşların ortak amaç etrafında bir araya gelmesini sağlayan ve kılavuzluk edendir (Taymaz, 2007). İfade edilen durumlardan yola çıkarak okuldaki yöneticilerin okul iklimine doğrudan etki ettikleri söylenebilir.

1.8.2. Öğretmenler

Sınıf atmosferini geliştirmede ve sosyal etkileşimi sağlamada merkezi bir aktör olan öğretmenler (Bulut Özsezer, 2016; Cemaloğlu ve Şahin, 2007; Yılmaz ve Ceylan, 2011), okul içerisinde öğrenciyi etkileme gücü en fazla olan okul paydaşıdır. Öğretmenlerin teorik olarak edinmiş oldukları bilgiler, öğrencileri pozitif manda etkileyebilmelerinde tek başına yeterli gelmeyebilir. Öğretmenlerin giyimi, duruşu, dürüst ve tutarlı davranışlar sergilemeleri öğrenciler üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır (Karataş, 2011). Bu etkilerin ifade edilen davranışların gösterilmesi ile olumlu yönde olması beklenmektedir. Öğretmenin pedagojik yönden ve alan bilgisi yönünden yeterliliklerinin ve yetkinliklerinin bu sürecin genelde okulun tüm paydaşları açısından, özelde de öğrenciler için olumlu yönde olmasını sağlayabilir.

1.8.3. Öğrenciler

Okul iklimin öğretmenlerle birlikte en önemli parçası öğrencilerdir. Öğrencilerin öğretmenleri ile olan ilişkileri okul iklimi için önemli olduğu kadar kendi başarıları için de önem taşımaktadır. Ayrıca öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkinin şekli ve durumu da okul iklimine direkt olarak etki etmektedir (Küsmez, 2019).

İnsan hayatının her döneminde akran ilişkileri önemini korumaktadır (Gülay, 2009). Akran ilişkileri iyi durumda olan öğrencilerin okula yönelik bağlılıkları yüksek olmaktadır. Okula yönelik bağlılığı yüksek olan öğrencilerinde öğrenme motivasyonları artmaktadır (Osterman, 2000; akt. Atik ve Yerin Güneri, 2016). Belirtilen durumların sağlanması var olan pozitif okul iklimi ile gerçekleşeceği söylenebilir. Aksi halde yani olumsuz bir okul iklimi öğrenme düzeyini, öğrenme motivasyonunu ve öğrencilerin okula bağlılıklarına olumsuz manada etkiler gösterebilir.

1.8.4. Aile

Okul iklimini oluşturan öğeler arasında yer alan aile, öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinden daha iyi yararlanmaları ve istedik davranışlar yapabilmeleri için önemli olarak görülmektedir. Ailelerin okul iklimi içerisindeki etkinliği göz önünde bulundurulduğunda okulun diğer paydaşları aileyi okul ikliminin bir parçası görmeleri ve ailelerle eş güdüm içerisinde çalışmaya istekli olmaları gereklidir (Aktaş Arnas, 2011). Okul paydaşlarının ailenin okul iklimi içerisindeki rolünü benimsemeleri, okullarda yaşanan veya yaşanabilecek birçok fiziksel, sosyal veya psikolojik sorunun çözülebileceğini görebilecekleri söylenebilir.

Okul paydaşları ile aileler arasındaki ilişkilerin durumunun olumlu veya olumsuz olması, okul iklimine etki etmektedir. Eğer bu ilişki olumlu yönde olursa öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonunda artışa, olumsuz olduğunda ise düşüşe neden olmaktadır. Bunun yanında okul paydaşları ile aileler arasındaki ilişkinin pozitif olması öğretmen ve öğrencilerin akademik yönden başarıya erişme inançlarında artışa da neden olmaktadır (Yavrutürk, 2019). İfade edilen durum okul iklimini oluşturan diğer öğelerde olduğu gibi ailenin de okul ikliminin vazgeçilmez bir parçası olduğu söylenebilir.

1.8.5. Okul Personeli

Okul iklimini oluşturan öğeler arasında yer alan okul personeli, okulun öğretmen, öğrenci, aile ve yönetici dışında kalan kişileri temsil etmektedir. Okul personelinin kendi aralarında işbirliği içerisinde çalışması ve yüksek düzeyli pozitif ilişkiler içerisinde olmaları okul iklimi için önemlidir (Aktaş Arnas, 2011). Bu öneminden dolayı okul personeli öğrencilerin ailelerce nasıl desteklenebileceği hususunda ailelere yardımcı olmalıdır (Morrison, 2006; akt. Ördök İnceoğlu, 2020). Ayrıca okul personeli, öğretmenler ve öğrencilerle okulun birçok yerinde ortak alanları kullandıklarından aralarında etkileşim ve iletişimin olması kaçınılmazdır. Bu yüzden okul personelinin tutumu, okul iklimi için önem taşıdığı kadar, öğretmen ve öğrencilerin okul personeline yönelik tutum ve davranışları da okul iklimi için önem taşıdığı söylenebilir. İfade edilen durumlardan dolayı ve şimdiye kadar okul iklimini oluşturan öğeler hakkındaki bilgilerden yola çıkılarak okul içerisinde etkileşimde bulunan tüm bireylerin okul iklimine bir yönü ile etki ettiği ve bu etkinin yapılan davranışın durumuna göre olumlu olduğu gibi olumsuz da olmaktadır. Fakat okul iklimi için istenen, okul paydaşlarının sergilemiş olduğu davranışların olumlu olmasıdır.

2. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmada ele alınan okul iklimi ve etkili okul konuları kuramsal olarak incelenmiş ve incelenen her iki konuda çeşitli bilgiler ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bunlardan bir kısmı aşağıda alanyazınla desteklenmiş şekilde açıklanmıştır.

Alanyazında okul iklimini oluşturan çeşitli öğelerden bahsedilmiş. Bu öğelerin birbiri ile olan ilişkisi ve etkileşiminin okul iklimi için önemli olduğuna vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca okul ikliminin ögesi olan unsurların yani okul paydaşlarının okul içerisinde oluşturacakları olumlu ortamın gerek kendi motivasyonlarına gerekse de öğrenme çıktıları üzerinde pozitif yönlü dikkate değer etkilerinin olabileceği söylenebilir. Bu etkinin bir anda olacak bir durum olmadığı zaman içerisinde belli bir süreç içerisinde okul paydaşlarının etkileşimi ve işbirliği ile sağlanabildiği söylenebilir. Araştırmada incelenen kaynaklar doğrultusunda ifade edilen durum konusunda Terzi (2018), olumlu bir okul ikliminin belli bir zaman aldığı ve öğrencilerin de içerisinde olduğu, bütün paydaşların birbirine destek verdiği aşamalı bir süreç sonunda oluştuğunu ifade etmiştir.

Bireyin ve grupların performansının çalıştıkları ortamın iklimiyle ilişkili olduğu bu nedenle, çalışılan ortamdaki iklim iyileşirse, çalışanların performansı da olumlu etkilenmesi beklenmektedir. Okul bağlamında bu durum etkili okul ile ilişkilendirilmektedir. Okulun etkili olmasından söz edebilmek için, diğer örgütlerden pozitif manada ayrılan olumlu bir okul iklimine gereksinim olduğu söylenebilir. Etkili okul için gerekli olan okul iklimi için bazı ölçütlerin sağlanması gerektiği

söylenbilir. Bunlar arasında okulun ilk aşamada fiziksel durumu söylenbilir. Fiziksel açıdan örnek vermek gerekirse okulun ve sınıfların öğrenci sayısına göre büyüklüğü, okulun ses ve ısı yalıtımı, okulun çevresinden gelen gürültüye maruz kalma durumu, havanın kirlilik seviyesi gibi etkenler sayılabilir. Bu etkenleri açıklamak gerekirse ses yalıtımı açısından gerekli kriterleri sağlamayan bir okulda öğrenme-öğretme süreçlerinde sınıflar arası sorunlar çıkabilir. Bu sorunlar etkili öğrenmeyi etkilediği gibi okul iklimini de etkileyebilir. Özetle okul iklimi ve etkili okulu oluşturan öğeler ve etkileyen faktörlerin ortak olduğu, herhangi bir faktörde yaşanacak olumsuz durumun beraberinde hem okul iklimini hem de okulun etkililiğine etki ettiği söylenbilir. Araştırmada çıkarılan bu durum pozitif okul ikliminin yüksek düzeyli öğrenci başarısı oluşturma, öğrenci ve öğretmen devamsızlıkların azalması, akran zorbalığı ve şiddet içerikli davranış eğilimlerinde azalma gibi başarıya etki eden faktörleri etkilediği (National School Climate Center, 2020) görüşü ile desteklendiği söylenbilir.

Araştırmada okul ikliminin türlerine değinilmiştir. Okul iklimi türlerinin açıktan kapalı iklime doğru sıralaması göz önünde bulundurulduğunda, okul paydaşları arasındaki olumlu havanın okul iklimini için arzu edilen açık iklimin sürdürülebilirliğini sağladığı söylenbilir. Aksi durumda ise okul iklimi için arzu edilmeyen kapalı iklime doğru bir yönelim olması kaçınılmaz hale gelebilir. Okul ikliminin açık iklimde kalması ve aynı iklimin sürdürülebilirliği için okul paydaşlarının samimi, içten, iyi niyetli, sorumluluk bilinci yüksek, ilgili, işbirliği gibi okul iklimini pozitif manada etkileyecek davranışları sergilemeleri beklenmektedir. Bunlara ek olarak açık bir iklimin hâkim olduğu okul ortamında öğrenci başarısının artabileceği gibi, öğrenci-öğretmen motivasyonu yükselebilir. Bütün bunlar beraberinde okulun lider konumundaki okul müdürünün görevlerini yerine getirmesinde kolaylıklar sağlayabileceği ileri sürülebilir. Araştırmanın bu sonuçları destekler mahiyette Topçu (1998; akt. Memduhoğlu ve Şeker, 2011), okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin sergilemiş olduğu açık iklim davranışlarının öğrencilerin akademik yönden başarısını artırma gibi olumlu gelişmelere yol açtığını belirtmiştir. Ayrıca okul yöneticisi bağlamında araştırmadan çıkarılan sonuçlar, okullarda olumlu manada bir okul ikliminin oluşması için okul müdürünün önemini büyük olduğu (Şişman ve Turan, 2005; akt. Tepe ve Yılmaz, 2020) görüşü ve okul ikliminin oluşması ve devamlılığında okul müdürünün etkisi (Taymaz, 2007; akt. Memduhoğlu ve Şeker, 2011) olduğu görüşü ile desteklenmektedir.

Etkili bir okulun gereklilikleri arasında yer alan okul ikliminin olumlu yönde olması görüşü, öğretmenlerin okul içerisinde yaşanan tüm problemlere özellikle öğrenciden kaynaklı veya öğrenciyi etkileyen problemlere sorumluluk bilinci ile yaklaşması ile sağlanabileceği söylenbilir. Öğretmenlerin sorumluluk bilinci ile hareket edip öğrenci sorunları ile ilgilenmesi, beraberinde okul paydaşları ile etkileşimini sağlamakta olduğu söylenbilir. Ayrıca bu durum öğrenci, yönetici, aile ve okulun diğer paydaşlarının bakış açısından öğretmenlere yönelik olumlu görüşlerin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Öğretmenlere yönelik olumlu görüşlerin hâkim olması da eğitimde istendik davranışlara erişme amacına ulaşmada, öğretmenlere çeşitli kolaylıklar sağlayabileceği gibi öğrenme çıktıları olumlu etkileyerek öğrenci başarısını arttıracığı söylenbilir. Araştırmada çıkarılan bu durum Mert (2020) tarafından ifade edilen başarı ve başarısızlık fark etmeksizin öğretmenlerin sorumluluk üstlenmesinin sağlıklı bir okul ortamının gerekliliği olduğu görüşü ile desteklenmektedir. Ayrıca araştırmadan çıkarılan sonuçlar, Boz (2019) tarafından ileri sürülen okul içerisinde pozitif davranışların öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu görüşü ile de desteklenmiştir.

Sonuç olarak okulların etkililiği ve okullarda oluşan iklimin öğrenme için gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Gerek öğrenci gerek öğretmen gerekse de okul yöneticilerinin etkili bir okul ve pozitif bir okul iklimi oluşumu için sorumluluklarının olduğu alanyazın incelemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Okulla ilgili paydaşların sorumluluklarını yerine getirmesi ve öğrenme ortamlarının iyileşmesi için gayret göstermeleri eğitimin amaçlarına ulaşmasına katkı sağlayacağı söylenbilir.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, S. (2015). *Etkili okul ve okul liderliğine ilişkin öğretmen algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Ada, Ş. ve Küçükali, R. (2009). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akman Y. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş Arnas, Y. (2011). Okul öncesi eğitimde aile katılımı. Y. Aktaş Arnas (Ed.), *Aile eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı* içinde, (s. 53-72). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Alanoğlu, M. (2014). *Ortaöğretim kurumlarının örgütsel öğrenme düzeylerinin okul etkililiği ve örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Atış, D. (2020). *Okul etkililiği ve pozitif psikolojik sermaye ilişkilerine ilişkin öğretmen görüşleri*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Atik, G. ve Yerin Güneri, O. (2016). Ortaokul öğrencileri için okul iklimi ölçeği: Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 15(1), 91-103.
- Balcı, A. (1993). *Etkili okul: kuram, uygulama ve araştırma*. Ankara: Yavuz.
- Balcı, A. (2011). *Etkili okul ve okul geliştirme (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2014). *Etkili okul, okul geliştirme kuram uygulama ve araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Boz, A. (2019). Öğretim elemanlarının istenmeyen davranışları ile öğrenci yabancılaşması arasındaki ilişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 20-45.
- Bulut Özsezer, S. (2016). *Sınıf atmosferini olumlu yönde geliştiren etkili iletişim becerileri*. F. Sadık, & Y. Aktaş Arnas (Ed.), *Okul öncesinde sınıf yönetimi* içinde (124- 137). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, N. (2004). Öğretmenlerin geliştirilmesi ve etkili öğretmen davranışları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16) , 103-119.
- Cemaloğlu, N. ve Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 463-484
- Cohen, J., McCabe, L., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *The Teachers College Record*, 111(1), 180-213.
- Dağ, S. (2020). *Okul yöneticisi ve öğretmenlerin benimsedikleri felsefi yaklaşım ile okul iklimi ve öğrenci davranışlarını kontrol etme eğilimi arasındaki ilişki*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erdem, A. R. (2005). *Etkili ve verimli -nitelikli- eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Helvacı, M. A. ve Aydoğan, İ. (2011). Etkili okul ve etkili okul müdürüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-60.
- Henríquez, F., Lara, B., Mizala, A., & Repetto, A. (2012). Effective schools do exist: low-income children's academic performance in Chile. *Applied Economics Letters*, 19(5), 445-451.
- Hoy, W. K. (2003). *School climate*. In J.W. Guhtrie (Eds.), *Encyclopedia of education* (pp. 2121-2124), New York: Thompson Gale.

- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2012). *Eğitim yönetimi: Teori, araştırma ve uygulama* (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Karataş, M. (2011). *Okul ve sınıf ortamı, eğitim bilimine giriş*. Der. R.Kıncal. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kurt, T. ve Çalık, T. (2010). Okul iklimi ölçeğinin (OIÖ) geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 167-180.
- Küçük, Ö. (2020). *Okul müdürlerinin toksik liderlik davranışları ile okul etkililiği arasındaki ilişkide örgütsel sinizm ve psikolojik sermayenin aracılık etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Küsmey, B. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri ile okul iklimi alguları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Küçükçekmece örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2013). *Eğitim yönetimi kavramlar ve uygulamaları* (G. Arastaman, Çev. Ed.). Ankara: Nobel
- Memduhoğlu, H. B. ve Şeker, G. (2011). Öğretmenlerin algılarına göre ilköğretim okullarının örgütsel iklimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 1-26.
- Mert, P. (2020). *Örgüt iklimi ve örgüt sağlığı*. Mustafa Özgenel (Ed.), *Örgüt ve Okul İklimi* (91-102), Ankara: Nobel Yayınları.
- National School Climate Center. (2020). <https://www.schoolclimate.org/>, 12.11.2021.
- Ördek İnceoğlu, S. (2020). *Okul öncesi dönemdeki çocukların erken akademik ve sosyal becerileri ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 213-224.
- Sevimli, E. (2015). *Denizli ilindeki okulların etkililik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Sivri, H. (2019). *Okul yöneticileri ile öğretmenlerinin öğrenci merkezli eğitim ilkelerini benimseme düzeyleri ve okul etkililiğine yönelik görüşleri arasındaki ilişki*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şenel, T. (2015). *İlkokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şenel, T., Buluç, B. (2016). İlkokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişki. *Türk Bilim ve Araştırma Vakfı Dergisi*, 9(4), 1-12.
- Şimşek, Y. (2011). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Coşkun Bayrak (Ed.) *Eğitim Yönetimi* içinde, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şişman, M. (1996). *Etkili okul yönetimi. İlkokullarda bir araştırma*. Yayınlanmamış Araştırma Raporu. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
- Şişman, M. (2004). *Öğretim liderliği*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şişman, M. (2011). *Örgütler ve kültürler (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şişman, M. (2020). *Eğitimde mükemmellik arayışı: etkili okullar* (6.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tarhan, S. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin etkili okul algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul
- Taymaz, H. (2007). *Okul yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Taymaz, H. (2015). *Eğitim sisteminde teftiş kavramlar ilkeler yöntemler (11. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tepe, N. ve Yılmaz, G. (2020). Öğretmenlerin okul iklimi algılarının yordayıcısı olarak okul yöneticilerinin toksik liderlik davranışları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3360-3381.
- Terzi, A. R. (2018). *Kuramdan araştırmaya okul iklimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Topçu, İ. (2019). *Okul iklimi ve kültürü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Uğurlu Eren, Z. (2019). Investigation of safety and supportive school climate in schools according to various variables. *European Journal of Education Studies*, 11(5), 56- 79.
- Uğurlu, C. T., Beycioğlu, K. ve Abdurrezzak, S. (2018). Bilgi okuryazarlığı, kolektif ğretmen yeterliği ve etkili okul: Yapısal eşitlik modellemesi. *İlköğretim Online*, 17 4), 1988-2005.
- Yalçın, S. (2019). Öğretmenlerin pozitif psikolojik sermaye düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 13-26.
- Yavrutürk, A. R. (2019). *Lise ğrencilerinde okul bağlılığının yordayıcıları olarak sosyal destek ve okul iklimi*. Yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yıldırım, N. (2013). Okul gelişimi. S. zdemir (Ed.). *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama içinde*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, A. ve Ceylan, . B. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmenlerin iş doyumunu ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2(2), 277-394.
- Yükçü, S. ve Atağan, G. (2009). Etkinlik, etkililik ve verimlilik kavramlarının yarattığı karmaşa. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 1-13.